P1288

رباعیات

حسنِ کتابت پر مولف کی مہر نہ ہو تو سمجھی جائیگی

بسم اللہ تعالیٰ

سرزمین دکن کے مایۂ ناز جادو نگار شاعر مولانا سیّد

جلال الدّین توفیق

کی غزلیں ہندوستانی محفلہائے نشاط کا جزوِ لاینفک ہو گئی ہیں اور بچے بچے کی زبان پر چڑھی ہوئی ہیں۔ کوئی جلسہ شادی کا ایسا نہیں جس میں اُن کی غزلیں گائی جارہی ہوں او سامعین سنکر وجد و بیخودی کی تصویر نہ بنجاتے ہوں۔ لیکن بہت کم لوگ اِس امر سے واقف ہونگے کہ اِن مقبول غزلوں کے علاوہ توفیق نے عین بخپتہ سالی

میں پختہ کار و پختہ مشق ہو جانے کے بعد اصنافِ سخن کی سب سے مشکل صنف رباعی پر طبع آزمائی کر کے تصوف کے پاکیزہ جذبات اور فلسفے کے اعلیٰ خیالات کی عجیب و غریب گلکاریاں کی ہیں۔

رباعیوں کا نظم کرنا بہت مشکل ہے۔ چار مصرعوں کی محدود گنجایش میں حسن و عشق، پند و نصائح۔ مذہب و اخلاق۔ حکمت و تصوف غرض رموزِ ہستی کے بڑے سے بڑے مضمون کو فصیح و بلیغ پیرایہ میں نہایت اختصار کے ساتھ ادا کر جانا بازیچۂ اطفال نہیں۔ فارسی زبان میں طوسی لکزی، غزالی جرجانی عرفی رومی سحابی بسطامی نظیری سنائی شاملو میر درد ابوالخیر عطار سرمد خیام وغیرہ جیسے بیسیوں قادر الکلام شاعروں نے رباعیاں تصنیف کی ہیں مگر جہان ادب آگاہ ہے کہ واہب العطایا نے ان سب میں عمر خیام ہی کو قبولِ عام کا خلعت بخشا۔ اس حقیقت کو

پیش نظر رکھ کے ملاحظہ فرمائیے کہ توفیق نے رباعی کی کٹھن منزلیں کس قدر کامیابی کے ساتھ طے کی ہیں۔

صدپارۂ دل جو اُن کی یکصد گرانبہار رباعیات کے مجموعہ کا نام ہے۔ حقیقت میں اُنکے درد بھرے دلکی سوقاشیں ہیں جن کو اُنھوں نے کمال حسن کے ساتھ خریداران متاع سخن کے سامنے پیش کیا ہے۔ ان رباعیوں میں کہیں سرمد و عمر خیام کا رنگ جھلکتا ہے کہیں میر درد و ابوالخیر کا جلوہ نظر آتا ہے کہیں طوسی و سنائی کی حکیمانہ تخیل ہے کہیں سحابی و رومی کی صوفیانہ تعلیم طلب رحمت باری تعالےٰ کا طرز خاص دیکھیے۔ گویا عمر خیام کی رُوح بول رہی ہے ؎

یارب تو کرم کن کہ ترا می زیبد — من آدمیم مرا خطا می زیبد
من میدانم مرا چہا می شاید — تو میدانی ترا چہا می زیبد

اس رباعی پر بھی نیشاپوری کے انداز کا گمان ہُوتا ہے۔

حاصل ز غم و غصہ اگر پاک شوی — وز بادۂ لالہ گوں طربناک شوی

خیز برنگ گرد از دامن خاک — زاں پیش کہ چوں گور پر از خاک شوی

میں چاہتا تھا کہ صد پارۂ دل کی معنوی نزاکت اور ادبی لطافت کو بے نقاب کروں مگر یہ تقریظ اختصاراً چاہتی ہے۔ اس لئے اہل ذوق خود اندازہ فرمائیں۔ ساری رباعیاں منتخب اور حقائق و معارف سے معمور ہیں صفحۂ اول کو جن رباعیوں سے زینت دیگئی ہے وہ کلام مجید کی آیت پاک اطیعوا اللہ واطیعوا الرسول واولی الامر منکم پر عمل صالح کی ایک روشن مثال ہے **توفیق** حیدرآبادی کی نظر خدا و رسول کے بعد خسرو دکن کی بارگاہ پر جاکے نہ ٹھہرتی تو پھر کہاں ٹھہرتی فقط

عبدالرزاق

غرہ ربیع الاول ۱۳۴۶ھ

تقریظ

رباعیات جناب مولوی سید جلال الدین توفیق مرحوم ومغفور کو مینے غور سے پڑہا مرحوم نے مختلف عنوانوں پر پر زور رباعیاں لکھی ہیں ہر ایک عنوان کے مضمون کو اوج فصاحت و بلاغت پر پہنچایا ہے خصوصًا سلوک و تصوف کے مضامین کو اس خاص انداز سے ادا فرمایا ہے جنکے نور سے چشم بصیرت چکاچوند ہوجاتی ہے۔ مرحوم کو مبداء فیاض سے مضامین عالیہ کا ایسا خزانہ ملا ہے جن کو قسام ازل نے مرحوم کا

ہی حصہ کر دیا تھا - ہر مضمون لطافت و نزاکت کے سانچے میں ڈھلا ہوا ہے - تصوف و سلوک میں **توفیقؔ** مرحوم کی رباعیات مولانا ابوسعید ابوالخیر و مولانا عبدالرحمٰن جامی رحمہا اللہ کے رباعیات کے ہم رنگ نظر آتے ہیں عام مضامین میں انکے رباعیات کا مرتبہ مولانا سحابی وغیرہ کے رباعیات سے کم نہیں ہے مضامین سوز و گداز میں جو رباعیات ہیں انکا جواب نہیں ہو سکتا - کیونکہ اِن مضامین کا خزانہ **توفیقؔ** مرحوم ہی کو عطا ہوا ہے

غرض کلام توفیق اوصاف مذکورہ سے لاجواب بلکہ آسمان فکر و سخن کا آفتاب ہے - ہمارے کلام کی تصدیق اُن ناقدانِ سخن سے ممکن ہے جِن کو

اللہ تعالےٰ نے فکرِ رسا اور طبع عالی سے ممتاز فرمایا ہے

سیّد اشرف غفرلہٗ

پروفیسر کلیہ جامعہ عثمانیہ

حضرت والد مرحوم و مغفور مولانا سید جلال الدین توفیق
کی یہ حکیمانہ رباعیاں پردۂ عدم میں رہ جاتیں اگر مخدومی و محترمی
عالیجناب مولوی سید محمد عبد الرزاق صاحب راشد ایچ سی ۔ ایس ۔ اے کا
عالیجناب صدر محاسب صاحب سرکار عالی جامع کلیات اقبال اور علامہ بحر العلوم
اشرف العلماء حضرت مولانا سید اشرف صاحب شمسی مدظلہ العالی کی گرانمایہ توجہات و عنایات
شامل حال نہ ہوتیں ۔ اور یہ امر ہمیشہ میرے لئے موجب افتخار رہیگا کہ میری فرمائش
پر ان ہر دو بزرگوں نے ازراہ کرم صندرۂ دل پر تقریظیں بھی تحریر کرنے
کی زحمت گوارا فرمائی ۔ میں ان رباعیات کے مجموعہ کو جسکا نام صندرۂ دل ہے
ہدیۂ ناظرین کرتا ہوں کہ ماہرین ادب اس گلدستہ کے ملاحظہ سے مسرور ہوں ۔ اگر
اللہ تعالےٰ چاہے تو والد مرحوم کا مکمل دیوان فارسی و اردو بھی شائع کرونگا جس کے
حضرت راشد کا دلاویز مقدمہ بھی قابل دید ہوگا ۔

وما توفیقی الا باللہ وھو حسبی و نعم الوکیل فقط ۔

خاکسار

سید امیر الدین توصیف خلف حضرت مولانا توفیق مرحوم و مغفور

ملازم دفتر صدر محاسب سرکار عالی ۔

خدای تعالی علیه السلام

ای قادر و قیومی و ای قائم بالذات
وی ذات تو منزه ز ابعاد و جهات
وی ظاهر تو مظهر اسما و صفات
وی باطن تو حقیقت کامل صفات

توفیق

نعت رسول مقبول صلی الله علیه وسلم

ای صورت تو سرشت طینت
احمد که حقیقتش ز نور احدیت
وز آینه صفا نور بیرون
آنکه ذوالجود و اسما و صفات عظمت

توفیق

در شأن سلطان السلاطین الاعظم

ای شاه سلاطین جهان صاحب تاج و نگین
عثمان نسبی شاه شهان شاه زمین
در دولت و فضل و کرم و دین
دو نقطه دنیا و کلام بر تخت و دین

توفیق

در شأن شهزادگان بلند قدر

ای شاهزادگان که خجسته زمین
چون شهزادگان مبارک و امین
ای شاهزاده اولاد آل سلطان
نور جشم و دیده شاه ملک و دین

توفیق

فضل باری تعالی الله اعلم

که نعمت کند بنعمت ندارد رحیم

از نعمت دوستی زنان بیت

از نعمت رفیق

از بعض عطا کند به رحیم

که شکر نعمت بیان ...

توفیق

از غیب دل آشنا بیا عاشق ... دل

از نعمت جمال ...

ای یار بیرون ز حصول ...

با شوق ...

از ... یار ... دل ...

از نعمت ... شعر ... شوق ...

ز عشق ...

توفیق

طالب ز نام نیک یکی جاه و مال

گنج شایگان منعم ...

نه دولت ...

نه راحت ...

بخشان ... و نسیمان ...

ز دنیا ...

توفیق

نسیم ... عاشق ... موجب ...

دیدار ... وصل یار ...

... شبهای ...

... سفید و داغ ...

... داغ دل ...

توفیق

[illegible]

توفيق

نائلى ثنای دنيا وعقبا [illegible]

ارکان جهان [illegible]

[illegible]

توفيق

[illegible]

توفيق

[illegible]

توفيق

تسلیت قلب مضطر

مستعد انفعال اولورسه نیم
فضه رنج و غم اولورسه نیم
مصر و بدیت ارزین
تسلیم و رضا کار اولورسه نیم
ازیام و بیم ایکیسی ایدیم

توفیق

کمال صبر و قوت عصبیه ابن سینا

نقص ایسه نهان اولور و آثار نقص
خاموشی کمال ایدر بطلبه توفیق
ای ناله سکوت
زیاده اولان ایسه

توفیق

فوائد سکوت جاهلی

تسلیم و رضا ایسه خاموشیدر
ایدر زیاده اولور
اوزانکه ایکیسی ده خاموشیدر
توقیع

توفیق

بهار زمین معنی

خاموشی میان ملامی باشم
تسلیم رضا اولی باشم
خاطر
صدق ایله صدای باشم

توفیق

[illegible]

[illegible] طلب [illegible]

[illegible] انفعال [illegible]

توفیق

بجاه امثال [illegible]

[illegible]

توفیق

[illegible]

[illegible]

توفیق

[illegible]

[illegible]

توفیق

ما بالك اى غمخوار [illegible]

[illegible]

توفيق

علمك نفعى معرفت [illegible]

[illegible]

توفيق

صنعتسز [illegible]

[illegible]

توفيق

بقا كيمسه يه [illegible]

[illegible]

توفيق

از الکه‌سی وری

تشمسنت آرزوی نظر ایلدرم شد
وعینیت آرزوی عز ایدرم صد
تیقن بیست و ینی روز ایدرم صد
وار ایدرم

توفیق

مقام صحو آفاقا

بار آن عاق و جام گزار ایدرم
نفعدو ونیت فنا ایدرم
سن نفو وی فنا یولی ایدرم
نیم بیعتین

توفیق

تقلید ابلیسونک

نیست تشوق و ارات میسرم
ضعفت ایرانم
دولات وقصد
بامنده عیان ایدر بین آت امیدیم
هین و دور فلک دور هاییم

توفیق

نیستکاری ای مکتک نصیب

فرح آن ایدرم سوالرینا آن ایدیم
مشکل ایدر ات
ازجانه ایدر یوسف
آتش صحیفه وریشان
تیزاره بیکسنیم

توفیق

فرومایه لکن حقیقت فناست
همسر نفع باقی نیست جز علم عمل
ای ... باقی است
ازکار و روش ... حساب ...

توفیق

حیات حقیقیه عشق و اشتیاق
[illegible]
ما بنده و ... مز
... نمی بیلمیز
ما ... بصیری ...
ما وپده ...

توفیق

عالم فکرده
... نفع و ... ابتدا
... ولا ...
[illegible]
... همسر ...

توفیق

عالم مجبوردر
ما زرده ... افکاره وار حکمتیمز
... وار حکمتیمز
[illegible]
... اوار حکمتیمز

توفیق

اطوافاتاتا قابل از انتظار است
هر کار که کردم
زمین نیست که بیدارم
از تو دست بر بنده ریغ
از نیکی بیش نیست تا بکنم
ویت نیست که نیست
توفیق

وجوهر الزم و جوهر حقیقی است
فن جوهر که کار داره
هر چیز که اعتبار داره
دنیا که ارزی
هر نیست جرا حیره
هر نیست که توبیار داره
آینده برو
توفیق

کمال از نفس گیسو یاد
کمالی وارم که تا نیست ز امر نیست
کمالی وارم که تا نیست
زانی وارم که ز نیست
تانی وارم
توفیق

مطالب ذوق
وقت است که ابر سوی گلزار آید
چون از افق بکه بیار آید
هوا بدل عنوان من بیار آید
بدیع
توفیق

قناعت غرض
بیت بری ایستر
از بوده و نبوده اولسه بیت
چیزی بیوده اولور زینت
توفیق چیده و امر بیت
نه ایکیده بیهوده

توفیق

نجات انسان هوا و الهوس
نفس باعث عذاب
نیست اگر ...
ای ... توفیق
نفس مطیع ...
زیر ... اولور

توفیق

غفلت انسانی
سنت طرزنده ترتیب
دامع نیکی طرفی تمیز
صباح و طلوع تعقیب
واقف ... آگاه ایدر

توفیق

اتباع نفس حقوق الله
نفس شیطان اولور
مطیع هوا و امر
اجتنب هوا توفیق
ایسته شیطان بیان اولور
مسکن ... سعادت

توفیق

رجوع عالمی ابجدت

محبت قطره صورت دریا شد
چون بحر فنا کشتی پیدا شد
توفیق عدم را بوجود آوردن
در عالم اعتبار عنقا شدست

توفیق

آرایش ظاهر صفت حیوانست

با زینت ظاهری که مأنوس ایسه‌م
سرمایهٔ صد حسرت و افسوس ایسه‌م
مهمات بجامهٔ منقش و رنگین
انسان ایسه‌م بال طاوس ایسه‌م

توفیق

در تسلسل فنا پذیرلکی دنیا

روزیکه بغم دوچار کردندمرا
وابستهٔ روزگار کردندمرا
چون سبحه بیک گردش قسمت توفیق
صدبار زیک شمار کردندمرا

توفیق

ناپایدارلری دنیا

پوشیده کمال ماه در کاهش است
ویرانی ما نهان در آرایش است
صفحهٔ روزگار ما مانند نگین
بنشستن ما براه برخاستن است

توفیق

قناعت بر حال خود و بس ما
چه پروای فنای بی حاصل ما
همین شد عاقبت حرص تن ما
که احسان ز عیب اول ما
قصه کرم [illegible]
توفیق

فوائد از معنی باشی
نظر کن بر لب کشمکش جهان چه دارد
تماشا کن زبان و چشم دنیا داده
نهان از آواز ندارد او ره
[illegible] آواز پنهان
خامشی سخن زبان گویا داده
توفیق

همه از معنی
از آن شمع که [illegible] نقش
[illegible]
[illegible] بیکس است و
[illegible] اعتبار است
توفیق

وحدت و جمع
[illegible]
ز چشم [illegible] وطن
[illegible]
توفیق

عالم وجود خیالیست
صبح ایسه جهان گذشت
ایمدی وردی تا ابدیت
عمرم بیطرف ینیست
اوسانه بیداری عالمه
ویرور فرح خیال الده ابدیت

توفیق

عشق حقیقی وجودم
حال آکر ازمین افلاکه
ایلنبه مهیب
نعلله سس آکاه

توفیق

فکر دنیادن آتشم
بیت آتشم
اکه بیزکی بیه
بیطعه نصیب اکر
بیل آتشم
دنیاده اوله
هم عصبیت آتشم

توفیق

آه کوکلی یقین
در نوح وجهان زبان
ایمدی عمر ایران
وز بنده دوی
اوله آزاده زبان
حیدر وصل جهان زبان
ایله یقین

توفیق

وفور شوق
مست نگاه ایسه
یارك ابروی آیه شمع کاشانه ایسه
ابروی وقاده بیتاب ایدرل
نقش جبین ... دیوانه ایسه
داغ جگر ...
توفیق

نزول حق وارادت
یارك ابروسی ومن حسن ...
ازواره یره یمن ...
ابرو ... زنانه وابارت
ای ... بدروده ...
توفیق

... محبت وقلبستان
... تیشن
ازلدن ... ویدن
... نقش ...
... لطف ...
... ویدن ...
... وارمی ...
توفیق

بقا ایستر ایسه‌ك حقیقتده فناست
بعد مرگ روح ایسترسی وارایم
یار ... ایسترسی وارایم
... ایسته ...
... گلکان ...
... صورت ...
توفیق

رجوع عثمان پاشا

ای شیر نعره زن بلا کبی میدانده ایت
زالدن ایتدی ظهور نیجه میدانده ایت
فتح ایتدك باصیغ ایتدك میدانده ایت
خاکی ودری اجاکدی میدانده ایت

توفیق

دیار کوشیشن رجوع

صندره ملتده اکثری وعنانستندی
بیك عموفنده ایکی میداندستندی
فتنی قیف
اوطه اولدی سکوت وصولوا قیف
اوطه والدن صلح ایله باشندی

توفیق

فاتح جانان رجوع

صحتی کبی چالمش منوا میدارم
صفنك کبی چامه اوقیا میدارم
صفنك ن
صیت بوعلو
صفنمك اکسو بولو بغا میدارم
بنجه

توفیق

بجانب دلبر گیسوی

جانم غمزه وغصه اکلار تشوری
ورتماده لاله کون طرفنمایا تشوری
بنجه نهر روا زوا من نحل
ایلدی کوکلی اوجاقدن اشتکی

توفیق

پیش ازین ملک از آن بهر ادب [illegible]
منظور ما باش [illegible] طلب [illegible]
[illegible] بیت [illegible] آید
با شیخ شفیق [illegible]
آداب بگیر [illegible]
توفیق

غفلت محض است
احسان به [illegible] بیکاری است
صاحب [illegible] بیزاری
تو فیض [illegible] نفس [illegible]
[illegible] بیداری
توفیق

[illegible] خلق
[illegible] و [illegible] مباش
[illegible] نه [illegible] بود
[illegible] مباش
[illegible]
توفیق

زانکه حق [illegible] نیست
روزی [illegible] و [illegible]
[illegible] تا [illegible]
در [illegible]
[illegible]
توفیق

هوشمندلک حکمت سبب اشتغال
نیکلک ایله بنیان اسلمدر
ایتمش مصطفی
یاپمه ... اسلمدر
توفیق

انقلاب ارضله اشتغال
ایستر افروختن شمع
چوق ... ایدر روحی فروغ
... بتون
بر ایکی ... نقش ... بیعتی
توفیق

حاصلی ای دل بو دنیا نیست
مصروف ایله بی نشئات
منظور ... توفیق
بالعموم ... نشئات
دنیا ... کار دنیا
توفیق

نه اعتباری کیشینک
ایدل ابر امر کامرانی بینش
... دارو ... بینش
... نقاب ... بینش
توفیق

التجا

ای ساقی غم آر دو لبها
[illegible] ز دل اضطرابها
یک جرعه [illegible] ساقی [illegible]
انگور [illegible] بیسته [illegible]
زان یار [illegible] بیسته [illegible]

توفیق

دنیا قال الست
[illegible] بسعود [illegible]
این [illegible]
[illegible]
این باده [illegible]

توفیق
۳۰۸

علاج غمخواری

[illegible] غم [illegible]
[illegible]
[illegible]

توفیق

حال کس [illegible]

از زلف تو [illegible] پریشانست
وز عارض تو [illegible] پریشان
[illegible] حیف [illegible]
وانکه لب تو چشمهٔ حیوانست

توفیق
۳۰۸

عقلیت محض

[illegible] بی خبری ست

[illegible] مغرور [illegible] زاری ست

همگی عالم [illegible] و سر

ابتدا [illegible] انتها [illegible]

[illegible] و ان [illegible] بیداری ست

گر [illegible] کشتی [illegible]

بیداری [illegible] ما [illegible]

توفیق

کز غفلت ما

[illegible] صبح

[illegible] غفلت [illegible] بیجا

ما [illegible] آرزو [illegible]

این [illegible] شوی

[illegible] ابدا

فرو [illegible] عقبا [illegible]

[illegible]

توفیق

که دنیا را اعتبار است

[illegible] جان [illegible] کند

[illegible] کند

[illegible]

[illegible] کند

[illegible]

[illegible]

توفیق

که از خلق گوشه نشینیم

[illegible] نظری می بینیم

از خلق نهان [illegible] می بینیم

و ز خلق [illegible] نهان

[illegible] می بینیم

[illegible]

[illegible]

توفیق

قالب دلاویز شیرین بر نفس

صد شکر که از غم کسی رستم و آزادم

صد شکر که از قید [illegible]

صد شکر که از غم [illegible]

صد شکر که از غالی [illegible] فریادم

گر صحبت [illegible]

توفیق

[illegible] جانم ز غمت [illegible]

[illegible]

[illegible] فیض [illegible]

بیچاره دل و [illegible]

وای [illegible]

توفیق

از ما خوش است [illegible]

[illegible] مکن

فریاد [illegible]

صهبای [illegible]

[illegible] خندان مکن

توفیق

افسوس [illegible]

[illegible] باده [illegible]

باقی [illegible]

صهبای [illegible]

هر شب [illegible]

توفیق

عرفان باطنی

ز طاقت بشر برون است پیشه ما
بالاست ز منزل بشر اندیشه ما
فیض ده عالم جان است بیر و ریشه ما
تحقیق ... است بیر و ریشه ما

توفیق

فنا در بقا

تا خلقت دل بود دنیا ابدیت
تا نشئه از آن حساب ابدیت
تا جام می عشق توفیق
در مستی کل فناست جزو ابدیت
فانیست وجود و قطره در ابدیت

توفیق

سیر تا سوختن

مستی و نشاط و کامرانی دارم
پر شوق بزندگانی دارم
در عالم انقلاب حالم
تحقیق چه گویم که پیرم یا جوانی دارم

توفیق

احتمال ذات از عجب ما

تحقیق ز زندان عدمی ما بیشیم
تا صنع لطیف هوش کامریم
با عقل بلند ... بیشیم
گمبید ولی ... بیدار نشیم
هیچ ...

توفیق

عقیل تابك

... اندوده شود

... افزوده شود

... وقت بر برش

... دوده شود

[illegible]

توفیق

یا ایتلا ای عمر

... انجمن شود

... شود

[illegible]

... نشاط و دور ... شود

[illegible]

توفیق

علم معرفت متعلق بلدن ...

[illegible]

توفیق

ترك اختیار

... امر تو رضا میخواهم

راضی شده ام ... قضا میخواهم

[illegible]

... ازقضا میخواهم

[illegible]

توفیق

وصل و هجر نه‌در تعریفمه
وصل و بیننك شتی تعریفمه
وصلدر کوزده نقشینی
هجر جلوه‌گه عشقینی
دل مستیدر که تیکه عشقینی
یارا ...

توفیق

نعمتی تعریف بیلمز مکر
عشق و پروانه شمعدن
فضیلتدر ... پروانه شمعدن
بیچ جمال ... او
نیسان تمثال ...
نقش ... بیکانه‌دن

توفیق

حسن و عشق
حسن ایسه شوق و ذوق مستی وار
عشق ایسه ... حسن
دل باطنده هیچ نیشن عشق مستی وار
هیچ مستی که ...

توفیق

پارلانی صنعت دنیا
نه بلا نفس ... سر و تن
حکمت ... بهار ... عیش
دردو ... گلشن
محبت ... یاراسی
حقیقت ...

توفیق

طلب گنج بی رنج داری
نقد عمر بهوسها رواج داری
بیچاره احتیاج داری
بحیب نکته دقایق
طبیبی سبکبار و دقایق داری
بیماره هم علاج داری

توفیق

شاد بودن به قلبت
نفس بیدار ازین جمع نبینیم
ور تربت دلان عمر حسین نبینیم
عیب جمیع ازین نبینیم
نقد تعیب بی مرادی نبینیم
صد نقش

توفیق

امتناع از تکلیف جانست
چون جام بیمر دو فکر سقیم بین
دامن بیجراحی العوده
دامن جهان نکاوت یمن
از شرح هوا و شهوات
بمیر ولع همت از ملک نعوده

توفیق

بی تعلقی از دنیا
از جمیع سر اوراق داریم
بی ازاری لطف اکرام داریم
توفیق
صد برکت و در باغ هر چیز داریم
وباغ و جوید

توفیق

اشتیاق شفق دری

حیف است که در فراق تو بی‌تاب شود
تا آسمان لو دو تا شود
ای عقده ز آفرینه بجعد جعدش
بیدار نبی و درنه بیدار شود
در هوای کج کاکل که بیدار شود

موفق

انجام و عشق

بهر تو ز درد و کرم و دامان ما
با غم بیتو زیبا آسمان
وان عشق
جانان مطلبند تا بپای مان
تا که بپای ابهای شیران اران

موفق

بیکاری وقت بلبل

صد شکر که در دو عالم دنیا نیستم
فارغ ز غفلت هستم
در داو و هم ز نیک تا میدان
در عالم گر زجهان بیستم
داو و هم زانکه نیستم

موفق

فنا و بقا

فنا گشت کسی که بنیست
در نزد من فنا اوانیست
خامشی و وابه وادم
در عالم عشق نا بیدار است
در بیکلیم تیسم و اوانیست

موفق

قطعهٔ تاریخ طبع رباعیات

شاعر باکمال سخندان نازک خیال

بیت فلک سخن گستری

آفتاب آسمان شاعری

مولانا مولوی سید جلال الدین توفیق

و مغفور

از فاضل علامه مولانا مولوی محمد سعادت ...

هوش منشی فاضل و مولوی فاضل

و مولوی کامل مدرس دوم مدرسهٔ اول

و فوقانیه دارالعلوم سرکار عالی

حضرت توفیق آنکه تخیل عالی شعر او

در ثنا آن رفعتش

نظم ابیاتش همه چون گل

رباعی های او

طبع شد صد بارها دل

با هزاران زیب و زینت با هزاران ابتها

گفتمش تاریخ طبع ای هوش با صد ابتهاج

زینت عرفان شاعری مقدمه دل الاعجاز

۱۳۴۴ھ

۳۶